

A konferencia-beszámoló első publikációja:

Szabó Ferenc János: „Doktoranduszok a zenéről” *Muzsika* LVIII/8 (2014. augusztus): 20–22.

Szabó Ferenc János:

Doktoranduszok a zenéről

Kortársakról kortársaknak – Interdiszciplináris konferencia a zene körül

BMC, 2014. június 14.

Köztudott, hogy a magyar zenetudományi képzés kiváltságos helyzetben van azáltal, hogy a Zeneakadémia keretei között zajlik. Azonban nem csak a Zeneakadémián foglalkoznak tudományos jellegű és minőségű zenei kutatásokkal. Ezekből ismerhettünk meg néhányat a Doktoranduszok Országos Szövetsége Zenetudományi Osztálya által szervezett doktoranduszkonferenciáján. Az interdiszciplináris konferencia témája a mindenkor kortárs művészet befogadása volt, s a kiírás szerint az előadóknak valamilyen módon kapcsolódniuk kellett a zenéhez. Tíz tudományos előadás, valamint egy hangverseny alkotta a programot. A tudományos szekciók előadói és a hangverseny zeneszerzői egyaránt doktoranduszok, illetve doktorjelöltek: az ELTE különböző doktori iskoláit hat, a Zeneakadémia PhD képzését kettő, míg a Debreceni Egyetem és a Kunstuniversität Graz doktori képzését egy-egy előadó képviselte – a zeneszerzők a Zeneakadémia DLA képzésének résztvevői.

Bár a konferenciát interdiszciplinárisnak hirdették meg, mégis némi hiányérzetünk maradt éppen a tudományágak közti átjárást illetően. Az előadók nagy része szinte alig-alig hivatkozott a kutatási területének zenetudományi szakirodalmára. Egy-egy ilyen esemény talán elősegítheti a zenetudomány és más, zenével kapcsolatba kerülő tudományágak közötti párbeszédet, kapcsolatteremtést.

Szegedy-Maszák Mihály irodalomtörténész, az MTA rendes tagja köszöntőjében a fő hangsúlyt a kortárszene játszottságára, ismertségére helyezte. Mint kiemelte, a helyzet kettős: miközben úgy tűnhet, hogy nincs közönsége a mai zenének, a villamoson mindenki napjaink zenéjét hallgatja. Az első szekció éppen a kortárs zenéjével foglalkozott *Dalos Anna* elnöklete alatt. *Nakahara Yusuke* (LFZE) az elmúlt évek egyik zenei botrányát tárgyalta: Samuragochi Mamoru *Hirosima* című szimfóniájának esetét („*A Közönség új szimfóniája*”? *A művészet valósága és társadalmi illúziója*). A mű Japánban példátlan népszerűsége miatt szerzett egyrészt a nemzeti tragédiára utaló címe, másrészt a fukusimai atomerőmű katasztrófájának aktualitása miatt, s nem mellékesen a zeneszerző – a hirosimai atomtámadást túlélő szülők gyermeke – siketsége okán. A befogadástörténet azonban éles fordulatot vett, mikor kiderült, hogy a zeneszerző nem siket, még csak nem is ő írta a művet, aminek ráadásul eredetileg semmi köze nem volt Hirosimához. A mű valódi zeneszerzőjét csak instruálta Samuragochi, s míg utóbbi Japánszerte ismert sztár lett, a valódi szerzőt csak a szűk szakma ismeri el. Nakahara – példás magyar nyelven tartott – előadásában a laikus és szakmai közönség és a kortárs zene viszonyát elemezte.

Czakó Dóra (ELTE-BTK) másként tekintett a recepcióra, a kortárs zeneszerzők vokális egyházzenején keresztül a liturgikus szövegek zeneszerzői recepcióját vizsgálta (*A kortárs magyar vokális egyházzene funkciója – liturgia, hagyomány, hangverseny?*). A zeneszerzőkkel készített interjúinak segítségével bemutatta, milyen alkalmak adhatnak okot egy-egy liturgikus szöveg megzenésítésére a kórusversenyektől kezdve a valódi liturgikus megszólaltatásig. Előadásából a kortárs zeneszerzés széles skálája bontakozott ki: van, aki csak a külföldi előadások reménye miatt ír latin nyelven, van, akit a latin nyelv távolságtartása inspirálja, s van, akit valóban a liturgikus hagyomány, a dallamok ragadnak meg.

A délelőtt második, *Bozó Péter* vezette szekciójában a 19. századi zenéé volt a főszerep, azon belül is elsősorban Wagneré és Liszté. *Kádár Anett Julianna* (DE-IDI) a Dante-recepcióból kiindulva Liszt *Dante-szimfóniájának* befogadástörténetét tárgyalta (*Liszt Dante szimfóniájának korabeli recepciója*). Előadásában az sikertelen drezdai ősbemutató, valamint a nem sokkal később nagy sikert eredményező római előadás különbségeit mutatta be. További kutatásainak reményében várhatjuk tőle a még feldolgozatlan drezdai Dante-recepció a Liszt-mű befogadására gyakorolt esetleges hatásának elemzését is.

Varga Ildikó Rita Anna (Kunstuniversität Graz) kronologikusan haladt végig a doktori kutatásai keretén belül 1924-ig tárgyalt magyarországi Wagner-recepció egy szeletén (*Richard Wagner és a Magyarok, avagy Richard Wagner 19. századi, magyarországi recepció-története Wagner „Magyar Levelei”-nek tükrében. 1853–1883*). Elemzését levélrészletekkel, korabeli dokumentumokkal illusztrálta. Keserű Luca (ELTE) szintén a bayreuthi mester befogadástörténetével foglalkozott a délelőtt talán egyik legizgalmasabb előadásában (*A zene új közege – összművészeti kísérletek és színpadművészeti reflexiók a századfordulón (Adolphe Appia és Mariano Fortuny)*). Wagner *Gesamtkunstwerk*-konceptiójának továbbélését mutatta be Mariano Fortuny és Adolphe Appia operaszínpadra vonatkozó elképzeléseiben. Előadásának megértését talán kissé nehezítette a vetített képek és szövegek, valamint a szóbeli előadás egymást kiegészítő párhuzamossága, de egy írott változat megjelenését örömmel várjuk.

A délután első szekciója a könnyűzene jegyében telt, s a szekció elnöke, *Ignác Ádám* megjegyezte, a könnyűzene fogalmának definiálása már a szekció programján is meglátszott: jazz, filmzene és beat kapott helyet a három előadásban. *Zipernovszky Kornél* (ELTE) a húszas évek budapesti szórakoztatózenei paradigmaváltását elemezte, azt a folyamatot, amelyben a jazzband felülkerekedett a cigányzenekaron (*A jazzband és a cigányzenekar „csatája”*). Mulatságos volt hallani, hogy az egyik műfaj képviselői nem ritkán a rendőri szervekhez folyamodtak a másik műfaj művelőinek akadályozása érdekében, másfelől viszont meglepett, hogy az erről szóló hírek milyen messzire eljutottak: még az észak-amerikai sajtóban is cikkeztek a jazzband és a cigányzenekar magyarországi csatájáról.

Varga Luca (ELTE) a polbeat magyarországi recepciójáról szóló előadását sajnos erősen akadályozta a technika, ugyanis a vetítés nem volt hajlandó megjelenni a képernyőn (*„Hány cédulát irtál?” Polbeat a Vígszínházban: a Harminc éves vagyok c. musical betétdalainak vizsgálata*). Az előadó ugyanakkor az illusztrációk nélkül is meggyőzően bemutatta, hogy Presser Gábor musicalje – annak ellenére, hogy a zeneszerző jobbnak érezte, mint a *Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról* – nem tudott olyan sikert elérni, mint két évvel korábbi testvére. S bár a zenei szempontok nem kerültek igazán kibontásra, Varga Luca Adamis Anna verseit a Kádár-korszak politikájának, illetve közéletének kontextusába helyezve elemezte és bemutatta, hogy egy egyéni, kritikus olvasati lehetőség bűvópataként végighúzódnak az amúgy hivatalos ideológiai alapokra fektetett műben.

Hasonlóan „betétdalokkal”, azaz a zene illusztratív felhasználásával foglalkozott *Benke Attila* (ELTE), aki David Lynch filmrendezői munkásságában elemezte a zene ambivalens jelenlétét (*Aki elhúzta Hollywood nótáját: zene és műfaji kommentár David Lynch nagyjátékfilmjeiben*). Olyan jelenetek értelmezésére vállalkozott, amelyekben a filmzene nyilvánvalóan ellentmond a látványnak, így a film műfaja dekonstruálódik a zene által. Előadásában nemcsak hallhattunk Roy Orbison szerelmes dalára alkalmazott erőszakos jelenetről, de láthattunk is mambózenével „kísért” halált.

Feltűnhet, hogy a könnyűzenei szekció mindhárom előadója az ELTE doktori iskolájából érkezett. Ez több szempontból is elgondolkodtató. Egyrészt kénytelenek vagyunk feltenni a kérdést: vajon a zeneművészeti és zenetudományi doktoriskolákban tényleg nem foglalkoznak a könnyűzenével? Másrészt ugyanakkor azt is látnunk kell, hogy bár az ELTÉn foglalkoznak, s ez mindenképpen örömteli, ugyanakkor az elemzések a történelemből, a szövegből, a

kontextusból, és nem elsősorban a zenéből indulnak ki, a zenetudomány elemző módszerei nem kerülnek alkalmazásra a kutatás során.

A tudományos ülés szak utolsó szekciója a „régimesterek” címet kapta. *Pintér Tibor* elnöklete alatt két igen izgalmas előadást hallhatott a közönség, elsőként ráadásul egy különlegességet. *Zsovár Judit* (LFZE) igazi asszolutaként mutatkozott be: Anna Maria Strada del Pòt nemcsak tudományával, de énekművészetével is meggyőzően jelenítette meg (*Barokk soprano assoluta – Händel kivételes prima donnája*). Előadása egyedülként képviselte a konferencián a *lecture recital*, azaz felolvasókoncert műfaját. Itt kell megjegyeznünk, hogy a magyarországi zeneművészeti DLA-képzéseiben résztvevők egyáltalán nem jelentkezték a konferenciára. Vajon miért nem használják ki az olyan lehetőségeket a doktoranduszok, amikor tudományos tevékenységüket hangszeres tudásukkal alátámasztva mutathatják be? Hiszen ez a műfaj, a Bartók által is művelt felolvasókoncert éppen az ő doktori tanulmányaiknak az alapvető prezentációs formája. Napjainkban nemzetközi zenetudományi konferenciákon egyre gyakoribb, hogy ilyen előadással is lehet jelentkezni, de amerikai egyetemeken több helyütt is szorosan hozzátartozik a hangszeres doktori képzéshez. A PhD-hallgató *Zsovár Judit* előadása bebizonyította a közönség számára, hogy az előadóművészeti analízishez hatalmas többletet ad, ha a kutató saját maga is előadóként nyúl a témához, s – különösen olyan előadóművész esetében, akivel hangfelvétel nem készülhetett – illusztrációit a tudományos háttér sokkal inkább hitelesíti. *Zsovár Judit* előadásának zenei részében *Händel* primadonnájának repertoárjából adott elő áriákat *Edöcs Fanni* közreműködésével.

A tudományos ülés szak utolsó előadása méltóképpen zárta a konferenciát, ugyanis *Nagy Dániel* (ELTE) a recepciót az utókor ítéletével állította szembe (*Kortárs recepció kontra az utókor ítélete – avagy léteznek-e valóban „meg nem értett zsenik” és „méltatlanul elfeledett” zeneszerzők*). Prezentációjában a kérdéses fogalmak szinte minden szavát vizsgálat tárgyává tette, így került szóba, hogy a zenetörténetírás vagy a közönség felejtése tesz-e valakit elfeledett zeneszerzővé, létezhet-e méltán elfeledett zeneszerző, illetve hány embernek kell megértenie egy zsenit ahhoz, hogy az megértett legyen. Az esztétikai háttérrel gazdagított előadást élénk diskurzus követte, melyben még az is felmerült, hogy vajon beszélhetünk-e az online korszakban elfeledett zeneszerzőkről, hiszen ma már – szinte – mindenhez hozzáférhetünk az interneten. A közönség számára hozzáférhető archívumok gondolatához remekül kapcsolódott *Gőz László*, a BMC igazgatója is rövid zárszavával.

A mindenkor kortárs művészetnek szentelt napot a Zeneakadémia DLA-képzésében részt vevő doktorandusz, vagy doktorjelölt zeneszerzők művei zárták. *Bella Máté*, *Virágh András Gábor*, *Horváth Bálint*, *Futó Balázs*, *Solti Árpád* és *Tornyai Péter* kompozíciói gazdag, sokféle világot tártak a meglepően nagy számban megjelent közönség elé – úgy tűnik, hogy a kortárs zene mégiscsak vonzza a közönséget. Kívánjuk, hogy ezek a doktorandusz zeneszerzők ne jussanak az elfeledett zeneszerzők sorsára.